

70. *Q. pubescens*-en; különfalú bölcsovel; zöld, később barna, alul laposdad. Máj.; a darázs u. a. év jun.
Andricus sufflator Mayr.
- *Q. Rob.* és *sess.*-án; a bölcsonek nincsen külön falazata 71.
71. Nagyon lapos, alig észrevehető, kicsinyke, hólyagalakú gubacs (gubacslégy). *Cecidomyia* sp.
- 2–3 mm. átmérőjű, hólyagképű gubacska, felül sugarasan bordázott. Máj.; a darázs u. a. év jun.
 * *Neuroterus vesicatrix* Schlecht.
72. A gubacs egész hosszában a levél széléhez van növe 73.
- A gubacs a rövidebb oldalával van a levélhez növe 74.
73. Orsóalakú, zöld, vagy vöröses, 3–3.5 mm. hosszú gubacs, vörös sávokkal és szabálytalan bordákkal. Juniusban érik, a darázs a következő év ápr. (*Q. sessiliflora*)
Dryophanta marginalis Adl.
- Halaványzöld, elliptikus alakú, mintegy 2 mm. nagyságú gubacska. Érik máj., a darázs ugyanakkor. (*Q. Rob.* és *sess.*)
 * *Neuroterus albipes* Schenk.

(Folytatása következik.)

ÚJ ÉV.

Eljött im újra. Mind a virágát
 Otthon feledve, mit se' hozott;
 Éjszaki népek jéghideg álmát
 Lopta és szórja szerte legott.

Mit hoztál nekem? Jajgat a szél is . . .
 Zuzmara-könyvet hullat a fa.
 Varjú is károg, azt mondja mégis:
 Lesz még tavasz óh, lesz valaha . . .

Szebenyei József.

hullott levelekkel. Sok benne az akác-, a gyertyánfa-levél. S ez a kis darabja is a nagy világnak úgy tud engem gyönyörködtetni.

Elnézem, hogy a mint megindul a szél messze fönn, a hol összehajolni látszik az út két oldala, hogyan kezd elevenedni a millió levél: gurulnak, pördülnek, zizegnek, harsognak. Kergeti őket a szél. Én tudok benne gyönyörködni, más talán nem; én el tudnám nézni órahosszat, más megúnná egy percz alatt. Hangulat kell hozzá; de mihez is nem kell hangulat? Kedvező hangulat mellett a legostobább dolog is érdekessé válik; nélküle hideg, száraz minden, ő adja meg az ízt mindennek. A hangulat ezermester!

Négy durranás sebes egymásutánban ébreszt föl merengésemből. Egy baköz ront át a fiatalosba, neki szólt az üdvözlés. Rövidre rá hallom már megint a nagyon közeli hajtók lár-máját, hogy baköz van a hajtásban. Kapóra jön. Ott rogyik le a túlsó oldal szélén ugrás közben, hogy sohase keljen föl többé.

* * *

Sok a nevetés, derült jókedv uralkodik a társaságban. Tréfa-tréfát ér. Én hallgatok. Lelkem tele van hangulattal, melyet a késő őszi erdő támasztott bennem. Elmúlt a nyár, el az ősz is — hadd jöjjön most már a vége is: a tél, a teljes halál . . .

A SAS.)

„Szárnyának rüpte merész és magas,
 A villámokkal egy tanyán lakik
 S tekintetét felküllö a napig . . .”

A sas a havasok fejedelme! A madarak királya a sas!

Az egyptomiaknak szent madara volt, a nap jelképeként tisztelték, sőt az Osiris életét jelentő Ápisuk fölött lebegő kiterjesztett szárnyú sas képében még imádták is.

A görög hitrege szerint a sas Zeusnak a kísérője; a római mithologia pedig Jupiter villámhordozó madarának mondja.

A szentírás János evangelistának sasjellemet tulajdonít, mivel tanítását a legmagasabb tudományon, Krisztus örökkévaló istenségén kezdi.

A sas vadászszenvedélye, nagy ereje és bátorsága már a régiek előtt is ismeretes lévén, nemcsak az istenek jelképes madaraként szerepel, hanem mint hadi-jelvény több nemzet történetében is helyet talál.

A perzsa királyok előtt arany-sast vittek.

Róma városának alapításakor Romulus és Rémus abban egyeztek meg, hogy annak nevét viselje a város, a ki kettőjük közül több saskeselyűt fog; miután Romulus fogott többet, a város neve Róma. Ezért és miután Tarquiniusnak a királyi hatalmat megjövendölé: lálából, a sas a rómaiak királyi jelvénye volt, sőt jelképes madaruk maradt még a királyság bukása után is.

A sas történelmi nevezetessége, különösen a római légiók csatározásai alkalmával jutott érvényre, . . . azt mondja a történelem, hogy: „. . . a római katonák imádták a sast, a sas elvesztését a csata szerencsétlen kimeneteléről tekintették, mi-ért is a megszorult római hadvezérek a végső küzdelem idején az ellenség sorai közé dobták a sasos »vexillum«-ot s vagy oda-veszett érté az egész légió, vagy az ellenséget szétverve, dicsőséget szereztek a sasnak.

A sas már régóta jelképezi az erőt, a legmagasabb tudományt és a népek felett uralkodó hatalmat. Eredete a rég elmúlt idők homályába vész. Nyoma a rege szárnyán Kis-Ázsiába visz: Ninive legyőzője ellentállás nélkül hatol Kis-Ázsia szívébe, csakis a lydiaiak mernek szembeszállni vele; e mulandó világon azonban sehol nincs örökké tartó dicsőség és erő. A Heraklidák uralma alatt boldoguló Lydia testén az utolsó Heraklida meggyilkolása után az egyenletlenség férge kezd rágódni, napja leáldozik. Pusztulását két »sas« viaskodása idézte elő. Az utolsó Heraklida feleségül kérte a mysiai király leányát, a bájos Trydát, a kiről azt mondja a rege, hogy lakására a mátkaság idején két óriási sas csapott le; ebből az égi jelenségből azt jósolták a táltosok, hogy Tryda egyszerre két király felesége lesz. A jóslat beteljesedett, az utolsó Heraklidát Tyrha fejedelme, Gyges²⁾ a nászéjjelen megöli s Trydát nőül véve, magához ragadja a lydiaiak uralkodói jelvényét, a két-élű bárdot.

A sas a hatalom eszméjének kifejezéseként nemcsak a régibb, de sőt az újabb időben is szerepel, különösen sok európai állam választotta szimbolikus madarának.

Poroszország kiterjesztett szárnyú, fekete sast hord címerében, a mely piros karmaiban a jogart és az ország almáját tartva, mintegy az állami hatalmat látszik megtestesíteni.

Szerbia címerében a keresztény államot jelképező sas mellén fehér keresztet látunk.

A románok négyfelé osztott címerében a bőséget jelképező tulokfej s az erőt kifejező arany oroszlán mellett a főhelyet a napba néző sas foglalja el.

A nagy Napoleon csillagának hajnalán félelembé ejté Európát a francia császári sas, — a XVIII. század pedig

¹⁾ Krenedits Ferencz-nek az „Állatok regevilága“ című munkájából.

²⁾ A pénz feltalálója.

látta a lengyel sas hősi halálát, a mint az orosz kétféjű sas rá lecsapott.

A kétféjű sas jelentőségét és eredetét megtalálhatjuk Szent Jánosnak a jelenésekről szóló könyvében, hol az evangélista a »bíró« nak segédkező negyedik lelkes állatról, a kétféjű sasról ír . . . de megtaláljuk a régi katolikus prédikátorok beszédeiben is, ha Krisztus kettős egyéniségéről — isteni küldetéséről és emberi természetéről írnak s ha az egy személy által képviselt egyházi és világi hatalmat kívánják jelképezni.

A kétféjű sas már a régi Assyr és egyiptomi emlékeken is látható,¹⁾ mindazonáltal a római szent-sas feltűntekor nyert benne határozott kitejezést a birodalom azon hatalmi tényezője, amelyben nemcsak a világi, hanem az egyházi fenhatóság is megnyilatkozik.

Kitűnik a kétféjű sasnak ez a jelentősége abból is, hogy az eredeti birodalmi kétféjű sas fején nem a manap látható császári korona, hanem az isteni rendeltetést visszatükröző »dicsfény« volt, csak a későbbi uralkodók ékesítették a sasfejeket országuk koronájával s adták jobbjukba a jogart, baljukba pedig az ország almáját — akkor, midőn madaruk már világszerte ismeretes volt s kettős hatalmi tényezőjüket ki sem vonta többé kétségbe.²⁾

Az uralkodóház Zsigmond császár óta tekinti czímerének a kétféjű sást, a madár fején egy-egy arany korona, arany karmaiban pedig a csodatevő kard és az elmaradhatlan ország almája van a királyi ház czímerével (Ausztriának nincs czímere, a kétféjű sas ép úgy, mint a sárga-fekete szín, az uralkodóház jelvénye!).

Az orosz kétféjű sasban annyival inkább kifejezésre jut a világi hatalom mellett az egyházi, amennyivel több befolyást gyakorol ott a pápaságot el nem ismerő czári hatalom. Az orosz kétféjű sas csak abban különbözik a Habsburg-ház jelképes madarától, hogy piros karmaiban kard helyett buzogányt tart és hogy mellén a sárkányt legyőző »Szent György« látható.

Még egy európai kétféjű sas ismeretes, a montenegrói, a hol azonban a jeles madárnak csak egy korona jutott, mellén pedig egy arany orosz/án látható, egyébként ennek is arany csőre s piros nyelve van s ez is öröködni látszik a jogar és birodalmi alma felett.³⁾

Európán kívül az Egyesült Államok villámokat markoló kesely-színű sasmadara szerepel, mely csőrében a jelmondatát viselő vörös szalagot lobogtatja.

Említést érdemel még a mexikói sas, mely tengerből kiálló sziklán ül s arany csőrében zöld kígyót marcangol.

Krenedits Ferencz.

Bárony István tollából egy új, kétkötetes regény jelent meg Singer es Wolfner kiadásában. A karácsonyi nagy könyvtorlásban az olyan »csendes« írónak — mint a milyen Bárony István — a könyvei alig tűnnének fel, ha maga a könyv nem volna irodalmi esemény. Bárony alkotó ereje egyre fejlődik; az ő ideái nem kapaszkodnak az égbe, kifíczamított nyelvel sem igyekszik hatni, de azért az ő könyvei eldicselkedhetnek azzal, a mivel csak igen kevés könyv. — azokat igazán olvassák, élvezik és terjesztik a jó, előkelő ízlésű emberek közt. Ezek a kiváló tulajdonságok jellemzik az *Ingovány* című kétkötetes regényét is, amelyet olvasóink figyelmébe ajánlunk.

¹⁾ Marczali nagy képes világtörténete a 19. dynasztiában Kis-Ázsia közepé felé vonuló khititákról szólván, rajzában bemutatja a »Boghaz« sziklába faragott képszo brokat s többek között a khitita férfiak és nők ünnepi menetét: a kiválóbb alakok hieroglyphájukat kezükben tartva, az egyik oroszlánon, a másik leopárdon, két nő pedig kétféjű sas felett áll, ugyanezen műben szintén képpen látható egy az »őjuki« palota kapujára vésett kétféjű sas, midőn ugyanezen mint a khitita népek jelképes madara, Kelet és Nyugat támadása felett örökdik.

²⁾ Téves tehát azon állítás, hogy a római birodalom kettéhasadását kívánja jelképezni a kétféjű sas.

³⁾ Fiume czímere is egy kétféjű sas, a mely azonban mindkét fejével egy irányba néz.

ORNITHOLÓGIA.

A fülemile-sitke (*Calamodus melanopogon* Temm.) fészkeléséről.

E rokonszenves mocsári posztát Magyarországon már 1835 óta ismerjük ugyan, de fészkelését kevesen figyelték meg részletesen. Midőn madarászaink a Budapesten megtartott II. nemzetközi ornithologiai kongresszus ötletéből az 1900-ban létesített vonulási megfigyelő-állomásokon az ország több vidékén kutattak, a velencei tónál *Chernel* István gyűjtött néhány fülemile-sitke fészket és tojást. A kongresszus tagjai, főleg az oologusok előtt a bemutatott fészkek és tojások a legnagyobb ritkaság számba mentek, mert a fülemile-sitke fészke és tojásaival abban az időben még egy gyűjtemény sem dicsekedhetett.¹⁾

Az 1892. év húsvéthetében, ilyen tojásokat szerzendő, meglátogattam a Velencei tó nádasait s két napi utánjárás után kedvezett a szerencse: apr. 14-én ráakadtam az első fészkekre, benne négy tojással. Noha akkor már tudva volt, hogy a fülemile-sitke fészkelése fajrokonaiét jóval megelőzi, mégis be kellett látnom, hogy az idő a fészekkeresésre még korai volt. Ezért két héttel később megismételtem a kirándulást. Apr. 30 án ismét a gyönyörű nádrengeteget jártam és — jóval nagyobb szerencsével. Több fészkealjra bukkantam s módomban volt a madarat *költéshelyén* megfigyelni.

A fülemile-sitke kedvencz fészkelési helyét a nádasokban, a halászság útja mentén választja meg, a hol a varsák állanak s a hol ezeket úgy szárítják, hogy a nádat megtörik és megcsomózzák, a minek azután »baba« a neve. Az ilyen »varsababák« a fülemile-sitke-fészkek netovábbjai, mert a csomó mint boltozat szolgál s felülről az időjárás minden viszontagságától megvédi a kis madárhajlékot.

»Babák« híján a *Calamodus melanopogon* a czímer nádban építi fészket s csaknem mindig az arrafelé vezető utak közvetlen közelében, vagy más ritkásabb helyen. Néha azonban a lápokban, belső nádszigeteken út nyantát s fészket 30—70 cm. magasságban rakja a víztükör felett. Fészke hasonlít az *Acrocephalus phragmitis* Bechos fészkeéhez, csak kissé szabálytalanabbul van rakva. 9—14 cm. magas, átmérője 7—9 cm. Külső fele különböző anyagból: nádlevelek, sás és száraz fűből készült. A fészkeből meglehetősen mély, igen sima és finom fűvekkel, főleg nádkalászokkal bélelt, melyek gyakran a fészkek széle fölé is kinyúlnak.

A fészkek is különbözők, de még sokkalta változatosabbak a tojások. Megesik, hogy ugyanazon fészkealj tojásai eltérők nagyság és alakra nézve is. A legtöbb fészkealj, mely az első költéskor négy (nagyritkán öt), a második költéskor három, vagy négy darabból áll és igen hasonlít az *Acrocephalus phragmitis* Bechst. félek tojásaihoz, egyesek azonban a *Motacilla flana* L. tojástypusára emlékeztetnek.

A fülemile-sitke tojásokat két csoportba oszthatjuk. Az egyiknél a felszín rajza egyenletesen borítja az egész tojást, de emellett az alapszín a rajzolatok között mindenütt kivehető. A másik csoportban a tojások csaknem egyszínűek, minthogy az egész rajzolat roppant finom és

¹⁾ A Kutter-féle gyűjteményben állítólag 2 tojás volt, eredetük azonban bizonytalan.